

Indholdsfortegnelse

1. Hvidovre Kommunes læringsforståelse på 0-6 års området
  - 1.1. Hvidovre Kommunes børnepolitik
2. Manegens værdier og læringsforståelse – også i forhold til børn i udsatte positioner
3. De seks læreplanstemaer og mål for udvikling af børns læring
  - 3.1. Alsidig personlig udvikling
  - 3.2. Sociale kompetencer
  - 3.3. Sproglig udvikling
  - 3.4. Krop og bevægelse
  - 3.5. Naturen og naturfænomener
  - 3.6. Kulturelle udtryksformer og værdier
4. Børnemiljø
5. Overgange
6. Digital dannelse
7. Inklusion
8. Evaluering

Pædagogisk læreplan for Manegen.

1. Hvidovre Kommunes læringsforståelse på 0-6 års området

Synet på børn og børns læring tager udgangspunkt i en forståelse af barnet som værende aktivt lærende. Barnet forstås som socialt kompetent med en medfødt evne til at kommunikere med omverdenen og til at indgå i sociale sammenhænge. Barnet tilegner sig viden, færdigheder og erfaringer gennem aktive handlinger og barnet medvirker dermed til egen identitetsdannelse og læring.

Læringsmiljøet i dagtilbuddet afspejler dette læringssyn, ved at kommunikationen foregår ligeværdigt og anerkendende, og altid med et nysgerrigt fokus på, hvad der er barnets intention og behov. Selvdannelse, selvværd og læringslyst kommer af at deltage, bidrage og øve indflydelse i fællesskabet.

Leg er basal for barnets udvikling og egen meningsdannelse. Derfor foregår læreprocesserne i dagtilbuddet primært gennem deltagelse i sociale aktiviteter med legen som omdrejningspunkt.

Den lærende leg er karakteriseret ved at være meningsfuld for barnet, nyskabende, kreativ og præget af sociale interaktioner og variationer. Legen bliver i dette perspektiv også en dannelsesproces, som fremmer barnets alsidige udvikling, selvværd og selvstændighed.

Læringsprocesser i dagtilbud udspiller sig hovedsageligt i tre læringsrum:

- Pædagogiske planlagte tiltag og aktiviteter, hvor det pædagogiske personale arbejder bevidst og reflekteret med at sætte læringsprocesser i gang. Personalet går så at sige forrest.

- Spontane pædagogiske tiltag og aktiviteter, hvor læringsprocesserne inspireres af det, der er meningsfuldt lige nu. I disse læringsprocesser går børn og det pædagogiske personale billedligt talt ved siden af hinanden.
- Leg og samvær med børn og pædagogisk personale, hvor læringsprocesserne overvejende inspireres af børnekulturen, børnene og det de er mest optaget af med hinanden. Her går børnene forrest. Det pædagogiske personale har her en mere iagttagende rolle og træder til, hvis der er brug for støtte eller inspiration til børnenes leg.

I dagtilbuddene organiserer og strukturerer det pædagogiske personale de tre læringsrum ud fra en reflekteret pædagogfaglig viden om og forståelse af, hvordan børn trives, udvikles og lærer.

Der skabes inkluderende læringsmiljøer, der værdsætter børns forskelligheder og som giver alle børn mulighed for deltagelse, så også børn i udsatte positioner opnår samme muligheder for personlig udfoldelse og læring, som deres jævnaldrende.

Børn tilegner sig de læringsmuligheder, de møder i dagtilbud på deres egen måde. Ved at iagttage børnene kan det pædagogiske personale lære om og lade sig inspirere af børnenes forskellige interesser, erfaringer og forudsætninger, når der planlægges læringsprocesser og arrangeres læringsmiljøer.

Det pædagogiske personale er i løbende dialog med forældrene om, hvordan dagtilbud og forældre i fællesskab, kan understøtte barnets udvikling, trivsel og læring – med udgangspunkt i barnets ressourcer.

1.1 Hvidovre Kommunes børnepolitik

<http://www.hvidovre.dk/Politik/Politikker-og-strategier.aspx>

2. Manegens værdier og læringsforståelse – også i forhold til børn i udsatte positioner.

Det er vores overordnede pædagogiske opgave at udvikle det bedst mulige fundament hos børnene, således at de har mulighed for at udvikle sig positive, selvstændige, initiativrige og ansvarlige medmennesker.

Værdier som respekt, dialog og åbenhed præger i høj grad samarbejdet og fagligheden i Manegen, såvel i forhold til store som små.

Pædagogisk tages der afsæt i det enkelte barns behov og ressourcer, således at alle børn er deltagende i fællesskaber.

Pædagogerne arbejder i øjenhøjde med børnene, er opmærksomme, nærværende, og anerkendende, hvorved der udvikles gode læringsmiljøer for børnene både i leg, rutiner og planlagte aktiviteter.

De ansatte i Manegen har erfaring og særlige kompetencer specifikt indenfor småbørnspædagogikken. Dette gør at fagligheden er høj og udfordringerne bliver tilpas udviklende for barnet.

Den pædagogiske dialog er præget af de positive og konstruktive perspektiver, som danner grundlag for refleksion, evaluering og handling, både i forhold til det enkelte barns trivsel og udvikling og i forhold til udviklingen af den pædagogiske praksis i Manegen.

Der er et tæt, ligeværdigt og professionelt samarbejde med forældrene omkring børnenes trivsel og udvikling. Forældrene mødes med positivitet, nærvær og respekt og der lægges vægt på, at det altid er rart og trygt for dem, at bringe og hente deres børn.

Ved barnets start i institutionen afholdes intro-samtale med forældrene, hvor gensidige forventninger afstemmes, vigtige informationer videregives og en almen dialog omkring barn og institution finder sted.

I Manegen ser vi hele barnets hverdagsliv i et læringsperspektiv. Det betyder at læring er meget mere end barnets udbytte af planlagte pædagogiske aktiviteter (p) ¹.

En pædagog sidder og læser med 3 børn.

Vi kigger på dyrebilleder og snakker om lammet.

---

¹ (p)=praksis perspektiv (Iagttagelser og fortællinger fra Manegen)

Pædagogen spørger: "Hvad siger lammet"?

Børnene svarer begejstrede og pædagogen synger: "mæh siger det lille lam".

En dreng rejser sig hurtigt op og løber lidt væk.

Han kommer tilbage og fremviser stolt et tøjlam til de andre.

Vi snakker lidt om lammet og kigger igen i bogen og finder billedet af et lam.

Der er vigtige læreprocesser forbundet med børnenes leg (p)², samvær med andre og hverdagslivets gøremål og rutiner (p)³.

Børnegruppen: Mathias og Dennis på 2,1 år og Jacob på 2,5 år.

Sted: På legepladsen i vuggestuen

"Børnene leger på gyngen "

Mathias, Dennis og Jacob leger ude på legepladsen. De kører alle 3 rundt på hver deres motorcykel. Mathias og Dennis kører et godt stykke foran Jacob, som har lidt svært ved at følge med. Når de 2 drenge er kommet lidt for langt væk fra Jacob, stopper de op og Mathias spørger; "Jacob kommer du? ". De holder og venter på, at Jacob når frem til dem. Efter en lang køretur på motorcyklerne, hopper Mathias og Dennis af og løber hen imod gyngen, mens de råber; "kom Jacob, vi skal gynges nu ". Jacob skynder sig hen til drengene, som allerede er i gang på gyngen. Jacob stiller sig ved siden af gyngen og kigger på drengene, der gynger. Han ved ikke rigtig, hvordan han skal komme op på gyngen. Mathias og Dennis stopper gyngen og hopper af. Mathias tager fat i gyngen og siger; "du kan godt, du gør bare sådan her ", imens han viser, hvordan man gør. Jacob tager fat i gyngen og prøver at kravle op, som Mathias lige har vist ham. Der er lidt svært for Jacob, men Dennis er hurtig til at hjælpe ham med det sidste, så han kommer op på gyngen. Mathias og Dennis er gode til at hjælpe Jacob, de vil gerne have ham med til at lege, selv om det er lidt svært for ham. Da Jacob endelig kommer op på gyngen, smiler han. Alle 3 griner og begynder at gynges. Lidt efter hopper alle drengene af gyngen og fortsætter turen på motorcyklen. De kører en tur rundt om huset og tilbage til gyngen igen. Mathias holder fast i gyngen og siger; "kom Jacob ". Jacob går hen til gyngen og kravler

---

² (p)=praksis perspektiv (Iagttagelser og fortællinger fra Manegen)

³ (p)=praksis perspektiv (Iagttagelser og fortællinger fra Manegen)

op, som de to drenge har lært ham. De 2 drenge hopper op til Jacob og gyneturen fortsætter i højt humør.

Puslerummet efter frokost.

Liva er ved at skifte Alexander.

Hun skifter ham, mens han er stående nede på gulvet og snakker med ham imens.

Jeg kommer ind med Cecilie, og Liva tager Emma med ud, efter Alexander er blevet færdig. Vi tager tøjet af pigerne, mens vi snakker med dem og hinanden. Jeg giver Cecilie en ny ble og hendes sut og sender hende ud. Emma har lavet lort, så Liva siger: "Emma, kan du hente skamlen og kravle op på bordet?" Emma henter skamlen, og klatrer med lidt besvær op på puslebordet. Da hun endelig kommer op, vender hun sig om og smiler stolt til Liva. Da hun så har fået en ren ble klatrer hun selv ned igen, imens hun taler til Liva.

Overordnet er der tre forskellige læringsrum i det pædagogiske hverdagslivsmiljø, rutinerne, aktiviteterne og børnekulturen, hvori læring for børnene sker i hele vuggestuedagen fra afleveringen ved morgenstunden, til puslerummet og frokosten, i garderoben og når børnene leger på stuen eller på legepladsen (t1)⁴.

1) Rutinerne, som er alt det, der sker hver dag i dagtilbuddet, eksempelvis modtagelsen af børnene om morgenen, måltiderne, livet i garderoben, afhentningen om eftermiddagen osv.

2) Aktiviteterne, projekterne, turene ud af huset osv., alt det som vi som voksne planlægger, organiserer og gennemfører

3) Børnekulturen, som er det, der foregår i og mellem børnene, når de voksne træder tilbage og overlader initiativet til børnene selv, for en stor dels vedkommende børnenes leg og udforskning.

Der forekommer med andre ord læring i alle afkroge af hverdagslivet i Manegen.

---

⁴ (t1)= Teoretisk perspektiv: Berit Bae: "På vej i en anerkendende retning", Social Kritik nr.88/2003,

Hverdagslæringsbegrebet betyder at hele barnets hverdagsliv ses i et læringsperspektiv, og at læring er mere end barnets udbytte af planlagte pædagogiske aktiviteter.

Eksempelvis ligger der i begrebet om SELVHJULPENHED en grundlæggende idé om læreprocesser i forbindelse med inddragelse i hverdagslivets rutiner og aktiviteter.

For at børnene kan gøre sig erfaringer og uddrage læring af hverdagslivet, er det afgørende, at der er opmærksomme og nærværende voksne. I Manegen er anerkendelse, at voksne møder børn med rummelige handle-mønstre (t2)⁵.

Rummelige (handle-)mønstre:

- Indlevelse
- Fokuseret opmærksomhed - også på det non-verbale
- Nærværende opmuntrende modtagelse
- Lyttende: åben respons (korte, åbne tilkendegivelser)
- Tolerance / velvillig fortolkning
- Bevægelig: lader sig påvirke - 'hente sig selv ind igen'

Dvs. at der er tid og plads til at se hverdagslivet fra barnets og børnegruppernes perspektiv, intentioner, håb, værdier, ressourcer og motivation (p)⁶.

Formiddag kl. 10:00

Der er 8 børn på stuen og to voksne.

Jeg siger på stuen; "er der nogen der gerne vil i alrummet?" og åbner døren til alrummet. 4 børn i alderen 1,6 - 1,11 - 2,3 - 2,4 løber ud i alrummet.

Pigen på 2,3 peger på en stor bog i alrummet og siger "elefanten". Jeg spørger; "skal vi læse den". Jeg henter bogen og de andre børn vil gerne høre med.

Jeg sætter dem i en halvcirkel, så alle kan se. Bogen handler blandt andet om skygger, og om at skygger kommer frem, når månen skinner. Da vi er færdige med historien, bryder solen frem udenfor og sender solstråler ind i rummet. Pigen på 2,3 sidder lige i solstrålen og danner en skygge på gulvet. Jeg siger; "se der er din skygge". Pigen kigger lidt rundt og

---

⁵ (t2) Jerome Bruner: "Mening i handling", Forlaget KLIM,2004, " Uddannelseskulturen", Munksgaards Forlag,1998

⁶ (p)=praksis perspektiv (Iagttagelser og fortællinger fra Manegen)

får øje på den. Hun vipper frem og tilbage og griner, de andre børn løber hen i solstrålen, træder på hinandens skygger, mens de griner og siger "se min skygge", mens de hopper. En anden voksen er i mellemtiden ankommet i alrummet og viser børnene, at man kan lave skygebilleder på vægen. Skyerne trækker atter sammen udenfor og vores skygger forsvinder.

I Manegen vil barnets handlinger derfor ses i forhold til barnets intentioner, der hele tiden genforhandles med andre børn og voksne, som også har intentioner.

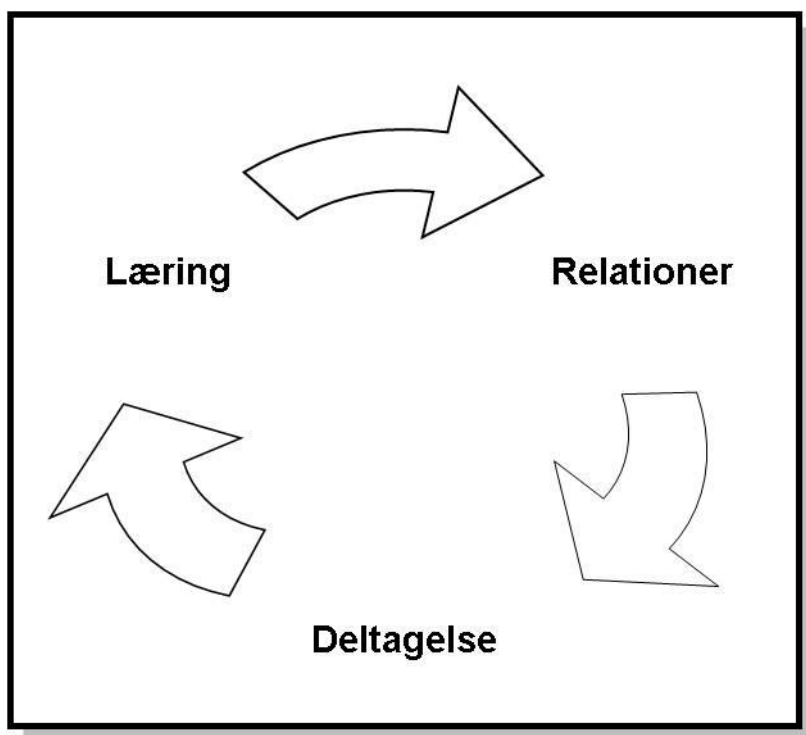
Fokus er på udvikling og læring gennem alles aktive deltagelse, hvor børns forskellighed ses som et læringsvilkår. Børn lærer gennem deltagelse, af hinanden og med hinanden (t3). ..inklusion som et pædagogfagligt begreb, der fokuserer på udvikling og læring gennem alles aktive deltagelse, hvor børns forskellighed er en central læringsbetingelse."⁷

---

⁷ (t3) Bent Madsen: "Inklusionens pædagogik", side 14

Når børn mødes af voksne med rummelige handlemønstre og anerkendelse, vil barnet kunne spejle sig selv i de voksne på en måde, hvor læring og selvværd knyttes sammen (p)⁸.

På stuen er der mødt 9 børn og vi er to voksne, Sanne og Birgitte.

Birgitte tager Carlo, Sebastian og Robert ud at gå en tur.

Sanne bliver på stuen med Lisa og Julie (2,4) Silas (2,5) Karen(1,10) William (1,5) Natalie (1,4)

Natalie og William begynder at tulle rundt og lege med forskelligt legetøj, mens Sanne finder grøn maling samt nogle juletræsfigurer frem. Lisa, Julie, Silas og Karen klatrer hurtigt op på en bænk og stol. De får hurtigt forklæder på og er så i gang med at male juletræer. De tre piger er meget sproglig stærke og snakker løs, mens de maler.

---

⁸ (p)=praksis perspektiv (Iagttagelser og fortællinger fra Manegen)

Silas er genert og har ikke gang i det store sprogbrug, men Sanne lægger sin opmærksomhed mod ham, og han kommer i gang med at snakke sammen med de andre, om det de laver. De skal nemlig senere putte glimmer på juletræerne, og de skal pynte på stuen. Han er en del af gruppen og deres indbyrdes snak. Da Birgitte vender tilbage fra turen, kommer de alle fire løbende, og fortæller hvad de har lavet. Silas smiler og er lidt genert, mens Birgitte spørger, om han også har malet... han nikker lystigt.

Voksnes opmærksomhed og nærvær i relationen til barnet og børnegrupperne og den rette stemning i samværet og i aktiviteter er væsentlige læringsstilladser[2] (t5) på den måde, vi arbejder med børn og læreprocesser i Manegen.

Specielt for små børn er det betydningsfuldt, at stemningen i relationen og aktiviteten er positiv. Det betyder, at den voksne skal være bevidst om tonen i stemmen, ansigtets mimik og kropssproget.

3. De seks læreplanstemaer og mål for udvikling af børns læring

De 6 læreplanstemaer og mål for udvikling af børns læring:

- 1) Alsidig personlig udvikling
- 2) Sociale kompetencer
- 3) Sproglig udvikling
- 4) Krop og bevægelse
- 5) Naturen og naturfænomener
- 6) Kulturelle udtryksformer og værdier

3.1 Alsidig personlig udvikling

I Manegen sætter vi fokus på alsidige personlige udvikling. Det gør vi ved at arbejde med selvhjulpethed. Vi arbejder med, at børnene er med i hverdagssituationerne såsom måltiderne, tag tøj af og på både på badeværelset og i garderoben.

I gennem leg og børnenes konflikter guider de voksne børnene, således at de selv lærer at læse dagligdagens udfordringer.

- At børnene indgår og oplever sig selv, som en del af fællesskabet.
- At børnene skal have kendskab til de forskellige følelser og ansigtsudtryk.
- Arbejde med børnenes selvhjulpenhed, med henblik på børnehavelivet. Eksempelvis ved at kunne mestre at tage tøj af og på.
- At finde, læse og kende egne og andres grænser.

3.2 Sociale kompetencer

I Manegen ser vi sociale kompetencer som en meget væsentlig faktor i forhold til al udvikling og læring.

I gennem sociale kompetencer stimuleres børnenes selvværd og identitet. At være i betydningsfulde relationer, kunne afkode andres behov og signaler giver meningsfuld læring, hvor barnet kan udfolde sit fulde potentiale.

Børnene sanser, bearbejder og erfarer følelser - både glæde, begejstring, frustrationer, vrede og at være ked af det. Det er basal læring at kunne rumme egne og andres følelser, for at formå, at kunne sige til og fra.

Vi kan se mange tegn på, hvor meget sociale kompetencer betyder i alle relationer, og hvor meget kvalitet det giver relationen. De sociale kompetencer bliver vigtige i en kontekst, hvor vi er sammen i større eller mindre grupper dagen igennem, det være sig ude i samfundet, i venskaber eller i formelle og uformelle fællesskaber.

Om børn udvikler sociale kompetencer, vil have en meget stor indvirkning på deres personlige udvikling. Udvikles disse ikke optimalt, kan børnene komme til at tabe værdifulde erfaringer - med deraf følgende lavt selvværd, usikkerhed og ensomhed. Styrkes de sociale kompetencer derimod, vil barnet opleve personlig udvikling, større selvværd og tilegnelse af kompetencer til at indgå i sociale relationer.

- Styrke barnets selvværd
- At barnet oplever sig selv som deltagende i fællesskabet.
- Lære børnene, at aflæse andre børns signaler og guide børnene at tilegne sig sociale koder.

- Styrke barnets selv og sætte ord på handlinger og følelser.

3.3 Sproglig udvikling

Tilegnelsen af sprog er vigtig for, at børn kan udtrykke følelser og behov og kommunikere med andre både verbalt og nonverbalt på det enkelte barns udviklingsniveau.

Børn lærer sprog, når de er i interaktion med voksne.

Samvær og aktiviteter er væsentlige læringsstilladser, som giver adgang til fællesskaber og sociale relationer.

Det er vigtigt at skabe dialogiske miljøer for at styrke børns sproglige udvikling f.eks. dele

børnene op i mindre grupper, ved måltidet, i garderoben og de daglige

rutiner.

- Få ord og begreber omkring kost.
- At få viden omkring det vi spiser, og hvor det kommer fra.
- Få ord og begreber omkring halloween og jul fx græskar, nisser, sne, snemand, julemand etc.
- At børn oplever og får sat ord på egen krop og bevægelse.
- At børn er aktive deltagere, når vi synger og laver rytmik (kropssprog og mimik inklusivt).

3.4 Krop og bevægelse

I Manegen lægger vi vægt på, at barnet lærer verdenen at kende ved at bruge sin krop og sanser. Motoriske færdigheder fremmer børnenes selvtillid, koncentrationsevne og fysiske velbefindende.

Det er i fællesskabet børnene spejler sig i hinanden, inspirerer hinanden og deltager med krop og sanser.

På puslebordet sker der i interaktion mellem barn og pædagog stor læring i forhold til kendskab til barnets kropsdele.

- Børnene skal have kendskab til deres krop/ kropsdele (øjne, næse, øre, mund, etc.)
- At børn udvikler sig motorisk.
- At børn bruger krop og sanser.
- At børn individuelt og i fællesskaber får flere erfaringer i forhold til krop og bevægelse.

3.5 Naturen og naturfænomener

Naturen er en stor del af vores dagligdag. Vi gør daglig brug af vores dejlige store legeplads, gåture i nærområdet og tager på længere tur. Vi bruger naturen året rundt, så børnene får stimuleret forskellige sanser ved blæst, regn og solskinsvejr. Motorisk er der store udfordringer i naturen. Børnene kravler fx op og ned af bakker, kravler gennem træstammer og under grene.

- Det enkelte barn lærer at begå sig i naturen og få respekt for den.
- Være ude i alt slags vejr.

- Bruge alle sanser – smage ting, dufte til ting, høre lyde, føle på ting, se ting.

3.6 Kulturelle udtryksformer og værdier

Kulturelle udtryksformer og værdier er med til at præge børns forståelse af og tilgang til verdenen.

I Manegen præsenterer vi børn for en vifte af forskellige kulturoplevelser bl.a. teaterforestillinger, biograf, computerspil, musik og forskellige udstillinger på biblioteket. Oplevelser af kunst og kultur inspirerer børn, udvikler deres kreativitet og evne til selv at skabe noget nyt.

Børn kan udtrykke tanker, følelser og sætte sig spor i verden gennem forskellige skabende udtryksformer. I det daglige pædagogisk arbejde skaber vi rum for, at børn kan have mulighed for at udtrykke sig kreativt. Det kan være udtryksformer som rim og remser, sange og lege, men også mere æstetiske udtryk som at tegne, male, klippe og klistrer.

I Manegen oplever børnene traditioner så som jul, påske og fejring af fødselsdage.

Når børn præsenteres for kunst og kultur, ser vi det, som børnene sanser, oplever og erfarer, værende med til at skabe kulturel dannelse og kulturel arv.

- Børnene skal have mulighed til at udtrykke sig kreativt.
- Børnene oplever traditioner som jul, påske, fastelavn, kirkebesøg og fødselsdag.
- Børnene får kulturelle oplevelser

Læreplanstema	Kulturelle udtryksformer og værdier
---------------	-------------------------------------

<p>Udvalgte mål for kulturelle udtryksformer og værdier:</p> <p>Mål for personlig og sociale kompetencer:</p> <p>Mål for sproglig udvikling:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Børnene skal have mulighed for at udtrykke sig kreativt. • Børnene oplever traditioner som halloween og jul. • Børnene får kulturelle oplevelser fx teater og kirkekoncert • . • At børnene indgår og oplever sig selv, som en del af fællesskabet. • Få ord og begreber omkring halloween og jul fx græskar, nisser, sne, snemand, julemand etc.
Metoder og aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Børnene præsenteres for forskellige skabende, kreative udtryksformer, fx at male forskellige genstande, vi samler blade og laver ugler. • Vi fejrer halloween med græskar, vi klipper og klister halloweenpynt. • Vi fejrer jul med sang og dans om juletræet, vi laver julepynt og julehemmeligheder, vi går på biblioteket og låner bøger. • Vi benytter os af lokale kulturelle tiltag i nærmiljøet fx julekoncert. • Vi holder fælles morgensang i december, med julesange og nissehuer.
Organisering	<ul style="list-style-type: none"> • Vi arbejder med 3 læreplantemaer af 4 månedens

	<p>varighed.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sparringsstuerne planlægger forløbet, hvor de udarbejder en ide katalog for de forskellige aktiviteter. • Hver enkelt stue sørger selv for at aktiviteterne bliver udført, hvor der er fokus på det enkelte barn. • Aktiviteterne forløber minimum to gange om ugen, hvor der bliver åbnet et værkstedsrum. • Dokumentation til forældrene i alrummet og på hjemmesiden.
Tegn	<ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser glæde og interesse for aktiviteter. • Børnene viser glæde og interesse for billeder og genstande de selv har været en del af at fremstille. • Børnene deltager intuitivt i forberedelser af og gennemførelse af traditioner. • Børnene spørger efter hinanden. • Børnene løber hinanden i møde, når de ses. • Når børnene sætter ord på det, de oplever. • Når børnene gør sig forståelige med gestus og fagter. • Når børnene genkender virkeligheden i forskellige kontekster
Dokumentationsmetoder	<ul style="list-style-type: none"> • lagttagelser • Foto
Børnemiljø	<p>Det psykiske børnemiljø:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi sætter fokus på differentierede fællesskaber, der giver børnene mulighed for at danne venskaber på tværs af stuerne gennem de planlagte aktiviteter.

	<p>Det fysiske børnemiljø:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De fysiske rammer og materialer skal være på plads og klar inden aktiviteten fx maling, bøger, sakse, lim, pair etc. er til rådighed og rummet indbyder til den planlagte aktivitet. <p>Det æstetiske børnemiljø:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnenes produkter og billededokumentation hænges op umiddelbart efter de er skabt, i børnehøjde så de er synlige og der skabes mulighed for samtaler med børn/børn, børn/ forældre, børn/personale.
<p>Analyse/vurdering af den indsamlede dokumentation</p>	<p>Da vi malede på plader, oplevede vi, at børnene var deltagende i aktiviteten og var gode til at samarbejde om at male på hinandens plader. De accepterede, at de var fælles om at male på den samme plade. Der var nogen børn, der ikke ville male i starten, men efterfølgende kom med</p> <p>Børnene viste glæde og genkendelighed, da de skulle male forskellige genstande fra hverdagen. F.eks. et æble eller en bil. Der var god dialog mellem børn og voksne, omhandlede de objekter børnene malede på.</p> <p>Den næste aktivitet var Halloween. En gruppe børn gik i supermarkedet og købte græskar. Der blev lagt stor vægt på, at de børn der havde været med på indkøb også var dem, som startede med at udhule græskarrene</p> <p>Der blev også lavet pynt til Halloween med alle børnene. De græskar børnene havde udhulet til lygter, blev brugt som bordpynt til forældremorgenkaffe.</p> <p>I efteråret lavede vi ugler med børnene. Vi samlede blade på legepladsen og børnene var fælles om at fylde plasticposer</p>

	<p>med blade. Nogen fyldte deres egne poser, mens andre fyldte fælles poser til fremstilling af ugler. Derefter blev uglerne dekoreret med ører, øjne, næb og fødder.</p> <p>I December har vi lavet julepynt med børnene og der har været små værksteder, hvor børnene har lavet julegaver til deres forældre. Julepynten blev hængt på juletræerne i alrummet og børnene kunne genkende det pynt, som de havde lavet.</p> <p>Vi har været på biblioteksbesøg, hvor der blev lånt julebøger. Vi har ved morgensamling sunget et fast repertoire af julesange, og hver fredag holdt vi fællessamling i alrummet rundt omkring juletræet, hvor vi sang de samme sange. Sangene var ligeledes dem, der blev sunget til institutionens julearrangement med forældrene.</p> <p>I december måned havde vi købt et juleteater som blev spillet i alrummet, hvor de fleste børn deltog. Det var et rigtig godt juleteater, da skuespillerne inddrog børnene i historien og sangene.</p> <p>Vi deltog i børnehøj jul i Avedøre kirke, hvilket ikke var en stor succes for vuggestuebørnene, da konceptet er målrettet større børn.</p>
<p>Analyse børnemiljø</p>	<p>Det psykiske børnemiljø: Vi oplevede at nogen af de børn, der havde malet sammen søgte hinanden efterfølgende. Vi har erfaret at differentierede fællesskaber, skaber et godt læringsmiljø, da det blev mere overskueligt for børn. Pædagogerne er mere nærværende i små miljøer og kan fokusere på de tegn børnene viser i processen.</p>

	<p>Det fysiske børnemiljø: Vi kom dårligt fra start da materialerne ikke var bestilt og gjort klar til enkelte aktiviteter. Hvilket gjorde at børnene var svære at fastholde.</p> <p>Det æstetiske børnemiljø: Aktiviteterne børnene har været en del af, er fotodokumenteret og hængt op på stuerne og i alrummet.</p> <p>Dette gav god anledning til dialog børn/børn, børn/pædagog, børn/forældre imellem.</p> <p>Børnene har stort udbytte af, at børnenes egne kunstværker er i børnehøjde, således de oplever sig anerkendt via dialogen om egne og hinandens kunstværker. Samtidig styrkes de sproglige kompetencer og ex julens ord, såsom nisse, gaver, lys m.m.</p>
<p>Opfølgning</p>	<p>Det vigtigt at, at der er kontinuerlighed i aktiviteterne og de differentierende fællesskaber.</p> <p>Derudover bør aktiviteterne være mindre voksenstyrede.</p> <p>Der er erfaret, at der var for mange aktiviteter, som gjorde at der var mangel på fordybelse.</p> <p>Fremadrettet vil vi arbejde med færre aktiviteter i et længere interval, med fokus på nærvær og fordybelse, således det er muligt at se tegn fra børnene.</p> <p>Det opleves meningsfyldt at arbejde med et læreplanstema i 3 måneder. Således at processen, før/under/efter, kan være systematisk.</p>

4. Børnemiljø

Som beskrevet i dagtilbudsloven, er vi i Manegen, i lighed med alle dagtilbud forpligtiget til at skabe et godt børnemiljø, hvor børn trives og udvikles. Børn i Manegen skal have et psykiske, fysiske og æstetiske børnemiljø, som fremmer deres sundhed, trivsel, udvikling og læring.

Det betyder at det pædagogiske personale, gennem omsorg og nærvær, formår I at aflæse det enkelte barns behov. Derudover er det vigtigt, at der gennem de daglige pædagogiske aktiviteter skabes rum og tid til det enkelte barns trivsel og udvikling.

Det psykiske børnemiljø

For at styrke det psykiske børnemiljø i Manegen arbejders der anerkendende. Det enkelte barn ses, høres og forstås, således at barnets intentioner danner grundlag for handling. Derudover arbejder vi med at styrke relationer både barn/barn, barn/voksen og voksen/voksen. Det er vigtigt at rumme hinandens forskelligheder, for at vi alle kan udvikles optimalt.

For at udvikle det psykiske børnemiljø har vi fokus på:

Medbestemmelse

Følge børnenes spor, lytte til børnene og støtte op om deres nysgerrighed, således der skabes rum for at afprøve verden.

Genkendelighed

Forudsigelighed og gentagelser i dagligdagen skaber genkendelighed og tryghed, som er fundament for barnets trivsel og udvikling.

Anerkendelse

Børnene føler sig set, hørt og forstået og anerkendt for det unikke barn, det enkelte er.

Venskaber

Støtte op om børnenes venskaber. Inddrage forældrene så de kan støtte op på i hjemmet og hermed forbinde institution og hjem.

Skabe differentierede fællesskaber, der giver børnene mulighed for at danne venskaber på tværs af stuerne.

Konflikthåndtering

Støtte børnene i at løse konflikter, og guide dem til at løse de uoverensstemmelser de kommer ud i, samt sætte ord på børnenes følelser.

Barn/ voksen relation

Vi skal aflæse børnenes behov, og understøtte deres sociale kompetencer.

Vi skal gå foran og bakke op om børnenes udvikling, læring og trivsel.

Have fokus på hvorledes vi taler med hinanden og med børnene. Omgangstonen er anerkendende og inkluderende.

Inklusion

Børn lærer gennem deltagelse og afspejling fx gennem leg, konflikt, omsorg osv. Børn har forskellige måder at deltage på, nogle er med, andre er med på deres måde ved fx at være iagttagende. Nogle børn skal have hjælp til at deltage. De voksne skal støtte op og udfordre børnene, når det ses, at børnene er klar til at udfordringer og at udfordres. Børnene lærer bl.a. ved gentagelser i leg og dagligdagsrutiner.

Det fysiske børnemiljø

Det fysiske rum har en stor indvirkning på barnets udvikling. Mange små rum til at arbejde differentieret i, er betydningsfuldt, da det giver mulighed for optimale læringsmiljøer. At de fysiske rammer udendørs er udfordrende og inspirerende for børnene, skaber grobund for børnenes fysiske og sansemotoriske udvikling.

Indeklima.

Det er betydningsfuldt for et godt læringsrum, at lys, lyd og luft er faktorer der optimeres i dagligdagen.

Der skal være opmærksomhed på, at lyskilder er korrekte og placeret korrekt, at lyden minimeres og at der jævnlige luftes ud.

Inventar.

Møblerne skal fungerer optimalt for børnene og skal være flytbare. Der skal ikke være overmøblet. Legetøjet skal være i børnehøjde, aldersvarende og udfordrende.

Sundhed.

I Manegen er der fokus på sundhed og den fysiske tilstands betydning for barnets trivsel og udvikling.

Køkkenpersonalet tilbereder sund, ernæringsrigtig og økologisk kost til børnene.

Rengøringspersonalet sørger for at rengøringsstandarten er høj. Det pædagogiske personale skaber gode hygiejnekulturer for børnene, eks. ved håndhygiejne m.m.

Et af Manegens fokuspunkter er, at børnene kommer meget ud og megen bevægelse.

Det æstetiske børnemiljø

Vi opfatter omgivelserne gennem vores sanser. Vi vil arbejde med et motiverende æstetisk miljø, hvor vi giver børnene positive og udfordrende sanseoplevelser. Derudover er en hyggelig og rar atmosfære i Manegen betydningsfuld for et lærende børnemiljø. Legetøjet skal give mening for børnene. Skal være inspirerende, motiverende og give børnene lyst til at anvende det.

Vi arbejder med de forskellige sanser. Sanserne benyttes gennem de forskellige læreplanstemaer. Når vi f.eks. arbejder med naturen, kulturelle udtryksformer eller bruger kroppen.

Der skal være en bevidsthed om hvorledes husene indrettes. Indretning og udsmykning er inspirerende og fundament for forskellige aktiviteter.

De kunstværker børnene skaber, skal op at hænge umiddelbart efter de er lavet. Det giver mening for børnene. Børnene kan således samtale med forældrene om kunstværkerne, ligeledes med personalet. Her oplever de anerkendelse for deres kreative kompetencer.

5. Overgange

Når barnet begynder i vuggestuen er det vigtigt, at vi er bevidste om, at vi er forældrenes første møde med institutionslivet, og betydningen af, at der via dialog skabes tryghed og sammenhæng mellem hjem og institution. Samtidig skal vi fokusere på det første mødes indvirkning på det videre samarbejde omkring barnet.

Det er betydningsfuldt, at der skabes tryghed og sammenhæng for barnet og forældre mellem hjem og institution.

Det er vigtigt, at der via dialog er åbenhed og kendskab til barnet/familiens ressourcer, samt barnets trivsel og udvikling.

I Manegen afholder vi en introsamtale i begyndelsen af barnets liv i institutionen. Denne dialog mellem det pædagogiske personale og forældre skal danne grundlag for det videre samarbejde omkring barnet. Her åbnes der mulighed for, at forældrene kan fortælle om de forhold, som er unikke for dem og deres barn, eventuelle specielle behov og/eller ønsker. Samtidig afdækkes gensidige forventninger og forældrene får kendskab til barnets hverdag i institutionen m.m.

Forældrene får en velkomstpjece indeholdende data, praktiske oplysninger og beskrivelse af dagens gang i institutionen.

For at skabe tryghed i overgangen fra vuggestue til børnehave, besøger vi det nye sted, så vidt det er muligt med barnet og evt. en god ven fra vuggestuen.

Vi holder afslutning, hvor vi har særlig fokus på barnet. Dette foregår forskelligt alt efter barnets alder. Barnet får sin mappe fra vuggestuen med. Den dokumenterer barnets tid i Manegen og indeholder billeder med underlæggende tekst, tegninger og sange. Vi

henstiller til forældrene, at den medbringes i børnehaven, netop for at skabe sammenhæng mellem vuggestue og børnehave.

Desuden holder vi en afsluttende forældresamtale, hvor vi i dialog taler om barnets trivsel, udvikling og børnehaveparathed.

Børn med behov for en særlig indsats, bliver i samarbejde med forældrene, præsenteret på et møde i den kommende institution. Der afholdes et overgivelses møde med den nye institution, hvor relevant pædagogisk personale, leder og forældre deltager fra Manegen.

Hvis der har været et tværfagligt samarbejde omkring barnet, f.eks. psykolog – logopædagog eller bevægelsespædagog, inviteres disse også til mødet.

I nogle tilfælde vil der være lavet en TRAS (sprogvurdering) som videregives til børnehaven, så de ud fra denne kan vurdere, hvilke af barnets kompetencer der skal være fokus på.

6. Digital dannelse

I Manegen ønsker vi at tilegne os viden om digital dannelse og introducere børn til digitale medier.

It og digitale medier bliver en stadig mere betydelig del af institutionernes dannelsesmiljø.

Mange af de pædagogiske medarbejdere har stiftet bekendtskab med brug af it og digitale medier i pædagogiske sammenhænge.

Der, hvor digitale medier giver mening for børnenes udvikling, læring og digitale dannelse benyttes disse. Hvilket også vil sige at eks. spil og underholdning udvælges med omhu og altid med en pædagogisk optik.

På nuværende tidspunkt har vi 6 iPads i hvert hus. En på hver stue, som primært bruges til dokumentation af personalet, en som er børnerettet og bruges til leg og eksperimentering, derudover har vi en som bruges til Tabulex.

I alrummet har vi en flad skærm, hvor relevante fotos af aktiviteter og livet i institutionen fremvises. Dette er ofte fundament for en god dialog børn/børn og/eller barn/forældre imellem. Og giver forældre et godt indblik i børnenes hverdag. Desuden afspilles der musikvideoer, små film m.m., som er understøttende for børnenes læring og udvikling.

I Manegen ønsker vi at børnene får kendskab til og færdigheder i brugen af en iPad. Vi vil bl.a. bruge iPaden i sammenhold med Manegens lærerplan, ved at IT vejlederne i begge huse, vil finde apps som understøtter de temaer vi er i gang med i institutionen. Derudover bruger vi iPaden til dokumentation, vi laver billede collager til børnenes mapper.

7. Inklusion

Alle børn har ret til at være en del af et fællesskab. Det bestræber vi os på i Manegen ved at skabe differentierede fællesskaber. Det kan være fællesskaber på kryds og tværs af stuerne, i små læringsrum, i større grupper, på legepladsen eller i alrummet. Måder at organisere os på, og indrette os på får betydning for børnenes trivsel, udvikling og læring. Ved at skabe et fælles tredje, åbnes der mulighed for, at børnene oplever sig som deltagende og bidragende i et fællesskab. I de små grupper har de voksne større fokus på og nærvær i guidningen af børnene, så børnene får en oplevelse af at blive set og hørt. Det er også i de små fællesskaber børnene kan tanke op, for siden at gå ud i det større fællesskab og være aktivt deltagende.

I Hvidovre kommunes kvalitetsløft står der bl.a. ”Det er vigtigt for alle børn at være inkluderet i fællesskaber. Fællesskabet skal være intenst, nysgerrigt, eksperimenterende, bygge på respekt og accept og være åben overfor andre børn. Børnene skal kunne italesætte og værdsætte hinandens forskellighed. Det forebygger på længere sigt, børn der møder hinanden.

På sigt rustes inklusion børnene, således at de har følelsen af at være en del af et demokratisk fællesskab.” (www.hvidovre.dk.)

Om morgenen har vi skabt en struktur, hvor alrummet og to stuer er åbent og tilgængelige. De børn, der står i periferien i de aktiviteter alrummet tilbyder, kan søge andre aktiviteter og fællesskaber på en af stuerne. Det skaber mulighed for differentierede fællesskaber, hvor børnene kan opsøge både børn, voksne og aktiviteter, efter eget behov.

Der er ansat en inklusionspædagog i Manegen, som varetager det overordnede arbejde omkring inklusion.

Yderligere information omkring inklusionsarbejde i Hvidovre Kommune findes i folderen ”Inklusion 0-18 år” på Hvidovre Kommunes hjemmeside.

8. Evaluering

Evaluering af det pædagogiske arbejde med læreplaner organiseres således, at hver stue gennem iagttagelser og fortællinger samt digital dokumentation ser efter tegn på den ønskede læring og udvikling hos børnene. Det gør vi på stuemøder en gang om måneden. Vi tager udgangspunkt i et læreplanstema, med 2 undertemaer, af gangen og undersøger om de valgte metoder og aktiviteter har ført til den ønskede læring.

På forældrebestyrelsesmøder er læreplanen et fast omdrejningspunkt, enten af orienterende karakter eller involverende.

På Tabulex er der oprettet mapper med fotodokumentation af de respektive læreplanstemaer, hvor forældrene kan orientere sig.